

dr. VĖJŪNĖ DOMANSKAITĖ GOTA

Afganistano karo veteranų gyvenimas – nesibaigianti kova ?

VI-oji kasmetinė Vilniaus traumų psichologijos
konferencija

2015 m. balandžio 10 d.
Vilniaus universitetas

Kai lėktuvu pakilome iš Kandagaro ir atskridome į Sandantą pabaigoje tarnybos, o paskui, kai lėktuvas kirto TSRS sieną, kai kojos palietė Taškento žemę, tai buvo laimingiausia akimirka mano gyvenime.

Afganistano karo veteranas

Iš fotoalbumo “Užmirštas” karas,
sudarytojas Vytas Lukšys.

Lietuvos Afganistano karo (1979-1989) veteranų situacija

Afganistano karo ypatumai:

- slaptumo politika
- prievartinis elgesys
- nepripažinimas - karo patirties
įprasminimo sutrikdymas.

Iš dokumentinio filmo
„Afganų sindromas“ rež. J. Koreiva, 2013

Tyrimo dalyviai – 268 Lietuvos vyrai (32-52 m)
atlikę privalomąją karo tarnybą Sovietų armijoje
1979-1989 metais

tiriamoji grupė – 174 vyrai tarnavę
Afganistane (toliau AV gr)

(atsakiusiųjų skaičius – 50%)

palyginamoji grupė – 94 vyrai tarnavę
Sovietų Sąjungos teritorijoje (toliau SSRS gr)

(atsakiusiųjų skaičius – 65%)

Rezultatai

Trauminiis patyrimas

■ Palyginamoji

■ Afganistano veteranai

* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$ *** $p \leq 0,001$

Subjektyvus tarnybos patyrimas (blogiausias/baisiausias patyrimas tarnaujant)

Afganistano veteranų gr.

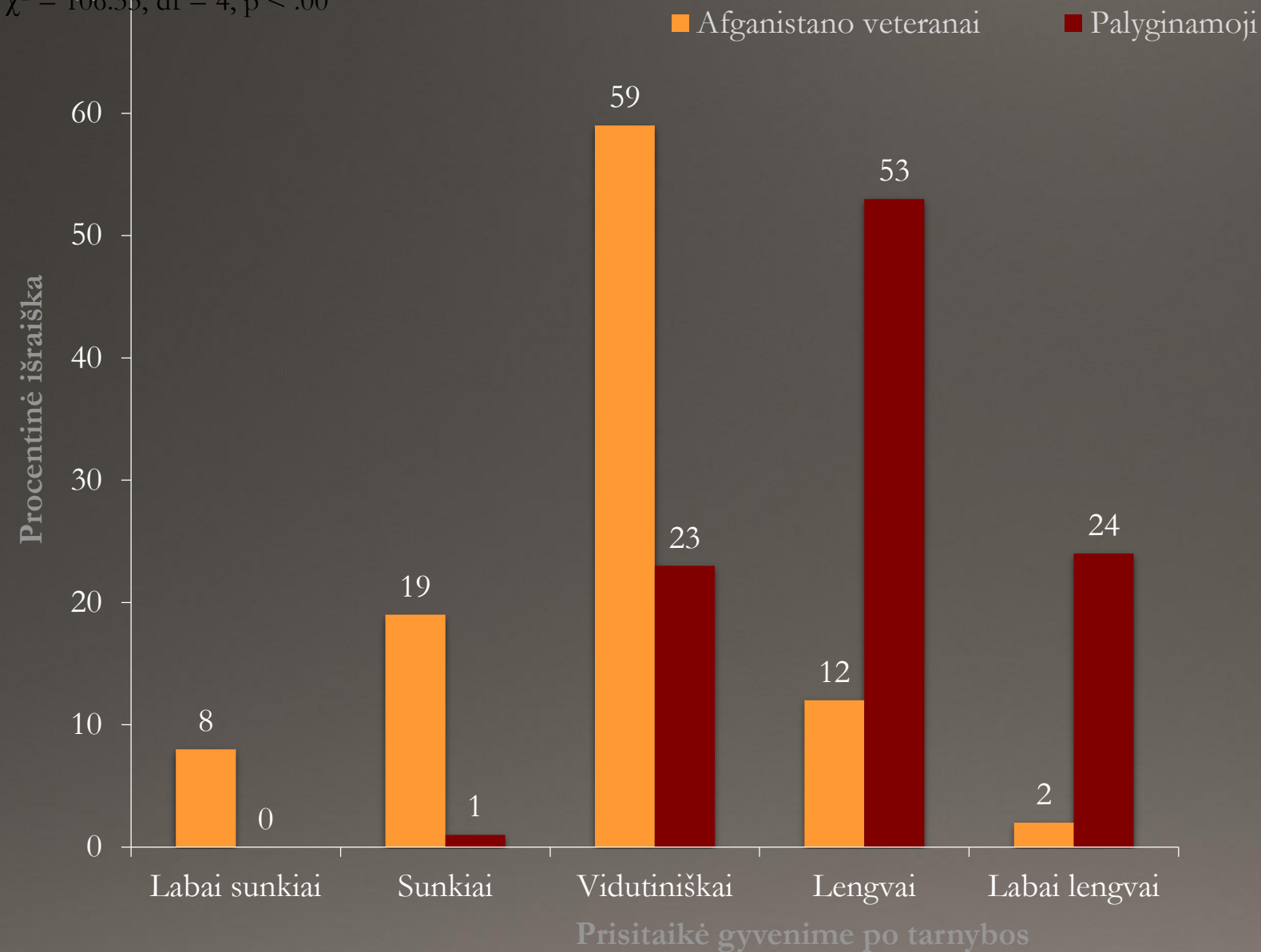
- Draugų netektis (35%)
- Karinės operacijos (16%)
- Užpuolimai/apšaudymai, pasalos (14%)
- “mirties kvapas” (14%)
- Mirties baimė, vidinė įtampa (12%)
- Šaudymai į žmones (11%)
- Apribojimai (8%)
- Draugų sužalojimai/tarnybos pradžia (6%)

SSRS gr.

- Nieko (53%)
- Nestatutiniai santykiai (21%)
- Bendra tvarka kariuomenėje (8%)
- Apribojimai (7%)
- Tarnybos beprasmybė (6%)
- Tarnybos pradžia (3%)
- Žmonių žūtis (3%)

Prisitaikymas po tarnybos

$\chi^2 = 106.33$, $df = 4$, $p < .00$

Jei prisitaikyti buvo sunku, tai kas buvo sunku ?

Afganistano veteranų gr.

- Ištempusi būseną (įtampa, baimė, nerimas, nemiga, košmarai) (44%)
- Priprasti prie normalaus gyvenimo (25%)
- Bendrauti sugrįžus (20%)
- Visuomenės nepriėmimas, nepalankumas (12%)
- Klimato pasikeitimas (10%)
- Rasti darbą (7%)
- Išsivysčiusi liga/sveikatos pablogėjimas (7%)
- Amžiaus tarpsnio reikalavimų išpildymas (5%)

SSRS gr.

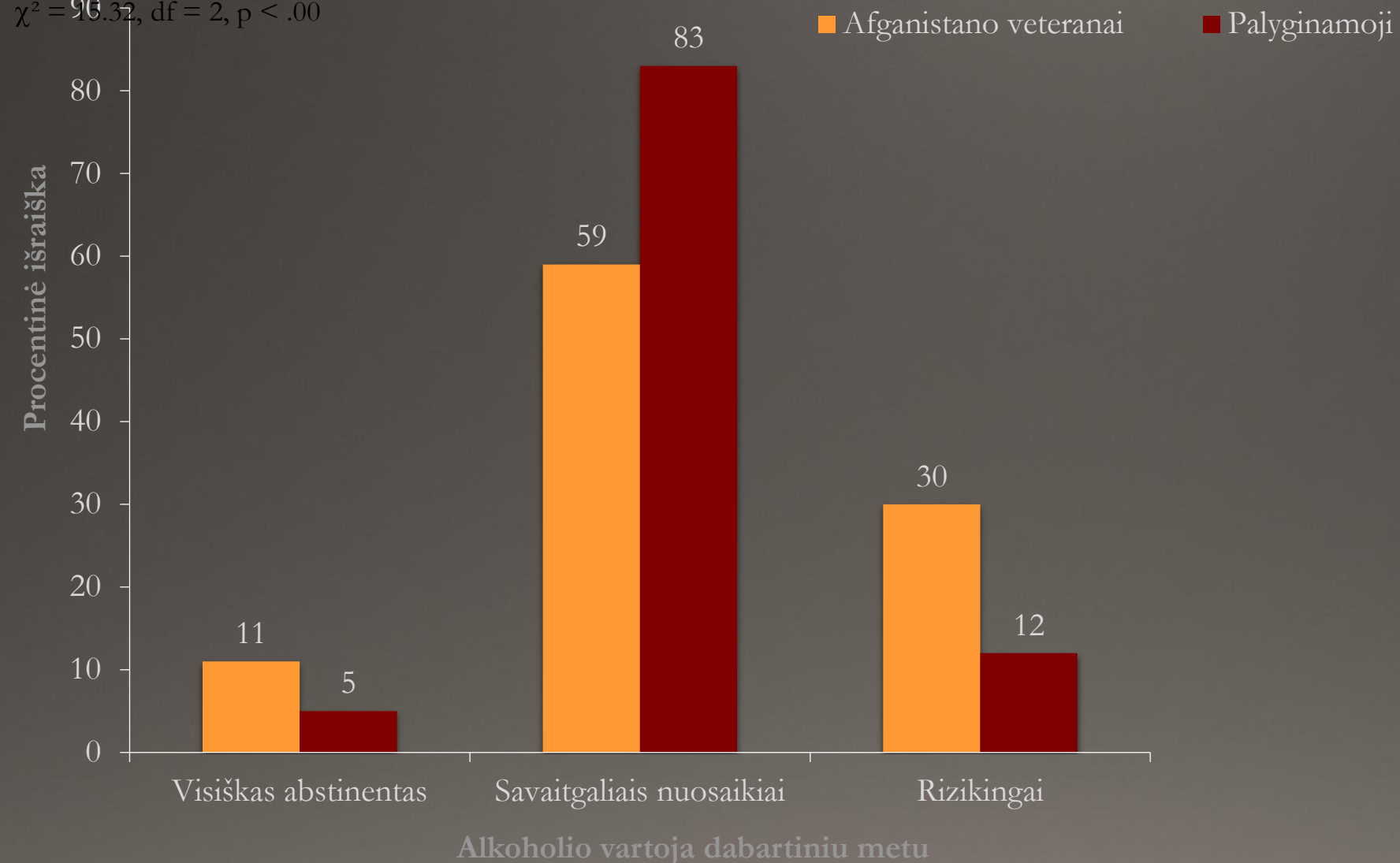
- Rasti darbą (3%)
- Bendrauti sugrįžus (1%)
- Amžiaus tarpsnio reikalavimų išpildymas (1%)

Psichologiniai padariniai po 15 ir daugiau metų (1) : potrauminė simptomatika

- 13,5 % Afganistane tarnavusių vyrų turi PTSS, SSRS grupės – 0 %.
- Subklinikinio lygio PTSS turi – 12 % Afganistane tarnavusių vyrų ir 2 % - SSRS grupės.
- Afganistane tarnavusiems vyrams labiau būdinga gretutinė potrauminė simptomatika: depresija, nerimas, disociacija, somatizacija, miego sutrikimai, tarpasmeninis jautrumas bei agresyvumas.

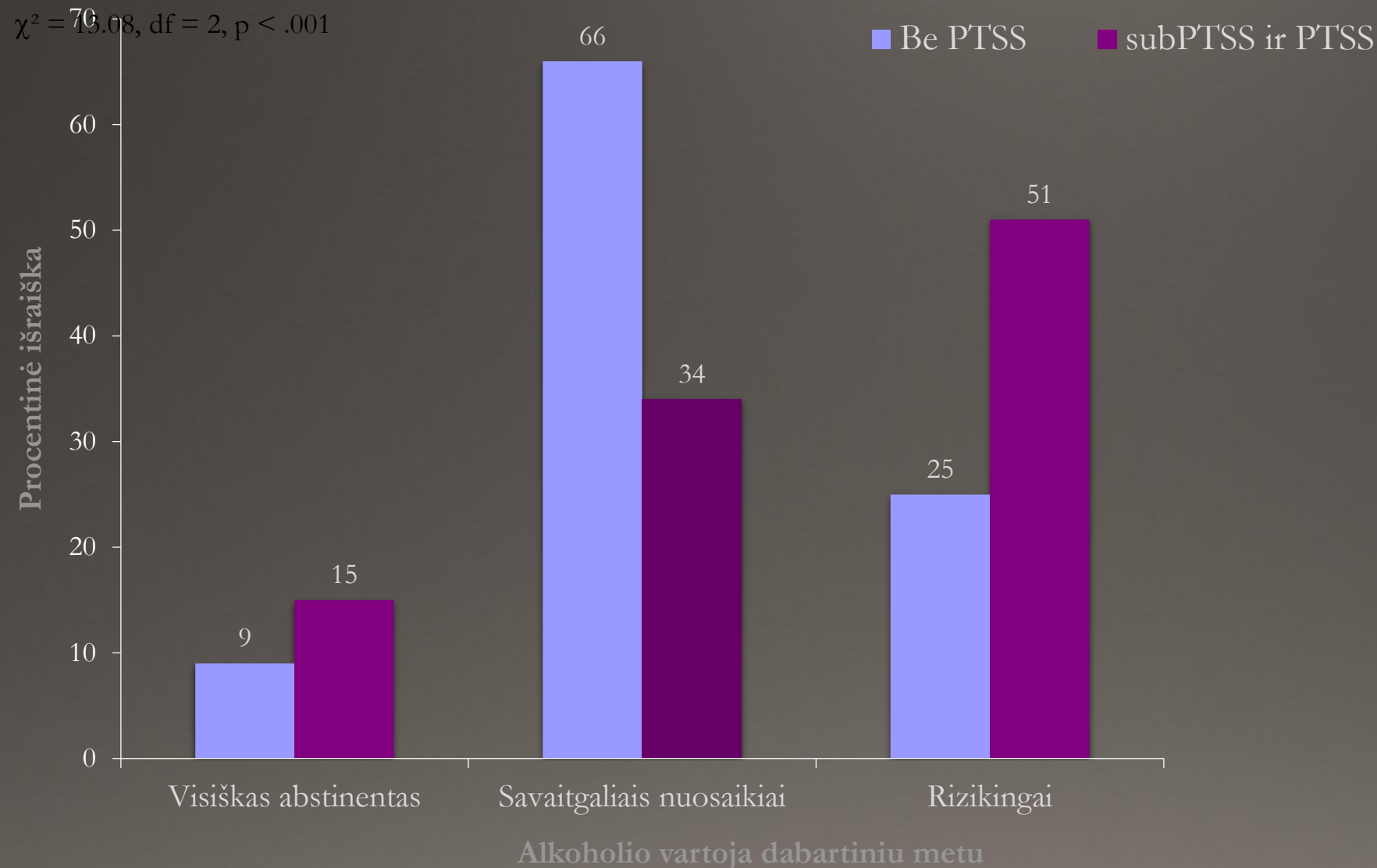
Psichologiniai padariniai po 15 ir daugiau metų (2) : alkoholio vartojimas

$\chi^2 = 16.32, df = 2, p < .00$

Psichologiniai padariniai po 15 ir daugiau metų (2): alkoholio vartojimas

$\chi^2 = 19.08, df = 2, p < .001$

Psichologiniai padariniai po 15 ir daugiau metų (3) : prisitaikymas gyvenime

- Daugiau, nei 80% veteranų tarnybos patirtis įtakojo **požiūrio į gyvenimą pasikeitimą**,
- Dukart daugiau Afganistano veteranų yra **nutraukę santuoką**.
- 45% Afganistane tarnavusiųjų **tarnyba sutrukdė pasiekti mokslo ir profesinius tikslus**. (tik 24% palyginamosios grupės).
- Afganistane tarnavusių **išsilavinimas žemesnis**, nei palyginamosios grupės.
- Afganistane tarnavusių **užimamos pareigos reikalauja žemesnio išsilavinimo ir kvalifikacijos**.

Psichosocialinės paramos ypatumai (1)

Afganistano veteranai gavo ir gauna mažiau psichosocialinės paramos, nei SSRS grupė bei gaunamos paramos kiekis sumažėjo nuo grįžimo iš tarnybos.

Psichosocialinės paramos ypatumai (2)

Šeima teikia daugiau psichosocialinės paramos, nei draugai.

Psichosocialinės paramos ypatumai (3)

Afganistano veteranams tarnybos draugai yra labai svarbūs, tačiau... gauta parama yra mažiau patenkinti, nei tarnavę SSRS.

Psichosocialinė parama, potrauminė
simptomatika ir alkoholio vartojimas yra susiję

Psichosocialinė parama - atsparumo veiksnys

Alkoholio vartojimas - kaip įveika ?

Šeimoje

Daugiau psichosocialinės paramos siejasi su mažiau potrauminės simptomatikos ir mažesniu alkoholio vartojimu.

Iš draugų

- Dažnesnis bendravimas su tarnybos draugais susijęs su didesne potraumine simptomatika ir alkoholio vartojimu.
- Kuo daugiau veteranai vartojo alkoholį *iš karto po tarnybos*, tuo mažiau gavo ir gauna psichosocialinės paramos iš draugų.

Ar Afganistano karo veteranų
gyvenimas - nesibaigianti kova ?

Iš dokumentinio filmo
„Afganų sindromas“ rež. J. Koreiva, 2013

Ar galime ir ką galime padaryti, kad palengvinti besitęsiančią kovą ?

- Profesionali specializuota psichologinė traumos padarinių pagalba *karo dalyviams*
- Psichologinė pagalba *šeimai*
- Požiūrio į alkoholį kaip savipagalbos būdą keitimas
- *Visuomenės* švietimas (priėmimo ir pripažinimo svarba prisitaikymui po karo bei traumos padariniams)
- Pripažinimas Afganistano karo dalyvių politiniu ir psichologiniu atžvilgiu

Dėkoju

Visiems

Lietuvos Afganistano karo dalyviams
pasidalinusiems savo patyrimu ir išgyvenimais!

Děkoju už děmesj !